

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

- ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

A1α

1. Σωστό: «Πολιτικὴν...πολεμική»
2. Σωστό: «Ζεὺς οὖν...πάν»
3. Λάθος: «Εἶς ... δημιουργοί»

A1β

1. αὐτῶν: τῶν θηρίων
2. οὕτω: ὡς αἱ τέχνηαι νενέμηνται

B1

Ο Πρωταγόρας παρουσιάζει το Δία να αντιλαμβάνεται τον κίνδυνο αφανισμού του ανθρώπινου γένους και για αυτό το λόγο αποφασίζει να προσφέρει εκείνα τα μέσα που θα εξασφαλίζουν την επιβίωση και τη διαφύλαξη του ανθρώπου, την αιδώ και τη δίκη. Με τα μέσα αυτά οι άνθρωποι θα μπορέσουν να επιτύχουν τη συνοχή και την τάξη στις ανθρώπινες κοινωνίες, και την αρμονία στη συμβίωση τους “κόσμοι...συναγωγοί”. Η αιδώς και η δίκη, λοιπόν, παρουσιάζονται ως ηθικές δυνάμεις, ιδιότητες και αξίες που αποτελούν τη βάση της πολιτικής αρετής.

Ειδικότερα, η αιδώς είναι μία πολύπλοκη έννοια που δεν αποδίδεται πλήρως στα νέα ελληνικά. Δηλώνει το συναίσθημα της ντροπής του κοινωνικού συνόλου για κάθε πράξη που αντιβαίνει στον καθιερωμένο κώδικα του κοινωνικού περιβάλλοντος. Πρόκειται, λοιπόν, για το αίσθημα εκείνο που αποτρέπει τον άνθρωπο από το να κάνει κάτι που έρχεται σε αντίθεση με το ηθικό κώδικα του κοινωνικού συνόλου αλλά και που προξενεί την οργή όταν κάποιος τον παραβαίνει. Είναι η δύναμη που μας περιορίζει από αρνητικές πράξεις που θα μπορούσαν να εγείρουν την αγανάκτηση του κοινωνικού συνόλου.

Η δίκη αναφέρεται γενικά στο συναίσθημα της δικαιοσύνης, είναι η έμφυτη αντίληψη για το δίκαιο που περιλαμβάνει το σεβασμό γραπτών και αγράφων νόμων αλλά και τις δράσεις εκείνες για την αποκατάσταση της τάξης και της δικαιοσύνης όταν γίνονται παραβιάσεις. Έχει, λοιπόν, ανασταλτικό και αποτρεπτικό χαρακτήρα αφού συμβάλλει στην αρμονική συμβίωση και περιορίζει αισθήματα εγωιστικά.

Η αιδώς και η δίκη περιορίζουν τους ανθρώπους ώστε να μην συγκρούονται λόγω των συμφερόντων τους, καταστέλλεται η αδικία και έτσι δεν διαταράσσεται η ομαλή συμβίωση καθώς διασφαλίζεται η συνοχή του συνόλου διατηρείται η ισορροπία στην οργανωμένη κοινωνία. Ως άξονες αρχών και κανόνων προβάλλουν τις αξίες του αλληλοσεβασμού και της δικαιοσύνης εξασφαλίζοντας αρμονία, φιλικές σχέσεις και συλλογική δράση

B2

Στο απόσπασμα του κειμένου “ἐπί πάντας...πόλεως” γίνεται αναφορά στη φιλανθρωπία του Δία προς το ανθρώπινο γένος. Συγκεκριμένα, ο Δίας στέλνει μέσω

του αγγελιοφόρου, του Ερμή, στους ανθρώπους τον σεβασμό και τη δικαιοσύνη με την αυστηρή εντολή να διανεμηθούν η αιδώς και η δίκη σε όλους τους ανθρώπους. Μάλιστα για την εξασφάλιση της καθολικότητας αυτών των στοιχείων όρισε ότι όποιος δεν συμμετέχει σε αυτά θα θανατώνεται σαν να είναι αρρώστια της πόλης.

Ο Πρωταγόρας προκειμένου να τονίσει την αναγκαιότητα επιβολής της θανατικής ποινής αξιοποιεί τέσσερις γλωσσικές επιλογές. Αρχικά, με τη χρήση της επανάληψης «ἐπί πάντας – πάντες» δίνεται έμφαση στην καθολικότητα της δίκης και της αιδούς. Επίσης, με τη χρήση προστακτικής έγκλισης “θές” καταδεικνύει την αναγκαιότητα συμμετοχής στην πολιτική αρετή. Στην συνέχεια, χρησιμοποιεί ένα τελικό απαρέμφοτο “κτείνειν” για να δηλώσει τη μεγάλη σημασία και το αυστηρό ύφος της διαταγής του Δία. Παρόλο που τις μοιράζει, δεν εφησυχάζει επειδή γνωρίζει ότι η εφαρμογή τους θα ήταν απόρροια της προσωπικής βούλησης κάθε ανθρώπου. Η θέση αυτή ενισχύεται με την παρομοίωση “ὡς νόσον”. Με το συγκεκριμένο σχήμα λόγου παρομοιάζονται οι αμέτοχοι της πολιτικής αρετής ως νόσος της πόλης και πρέπει να θανατώνονται ώστε να διαφυλαχθεί η κοινωνική ισορροπία.

B3

1. Λάθος
2. Λάθος
3. Σωστό
4. Σωστό
5. Λάθος

B4α

- 1 - ε
- 2 - γ
- 3 - στ
- 4 - ζ
- 5 - η
- 6 - α

B4β

- Συχνά οι άνθρωποι του Τύπου διαφθείρονται με χρήματα προκειμένου να εξυπηρετήσουν ιδιοτελείς σκοπούς.
- Οι δημιουργοί έργων τέχνης συμβάλλουν στην ανάπτυξη του πολιτισμού.

B5

Στο παράλληλο, όπως και στο πρωτότυπο κείμενο, παρακολουθούμε τις απόψεις του Καλλικλή και του Πρωταγόρα σχετικά με τη λειτουργία της δικαιοσύνης στο πλαίσιο του κοινωνικού συνόλου.

Στη συνομιλία του Καλλικλή με τον Σωκράτη υποστηρίζεται ότι οι νόμοι καθορίζονται από τους αδύνατους και μάλιστα με βασικό κριτήριο το συμφέρον τους. «Καθορίζουν τους νομούς...το συμφέρον τους». Πιο συγκεκριμένα, η πλειονότητα της κοινωνίας που δεν έχει ιδιαίτερες ικανότητες, ορίζει ως δίκαιη στάση την ίση κατανομή των αγαθών με στόχο τον έλεγχο και την αποδυνάμωση των ισχυρών

«φοβίζουν...αδικίας». Θεωρούν, λοιπόν, ότι η δικαιοσύνη χρησιμοποιείται προσχηματικά από τους αδύνατους.

Από την αντίθετη πλευρά, ο σοφιστής Πρωταγόρας υποστηρίζει πως η δικαιοσύνη είναι ακατάληπτος παράγοντας για την εύρυθμη λειτουργία του οργανωμένου κοινωνικού συνόλου. Ειδικότερα, οι άνθρωποι επιδίωκαν «εζήτουν» την κοινωνική συμβίωση για την προστασία τους από τα άγρια θηρία. Κάθε φορά όμως που συναθροίζονταν αδικούσε ο ένας τον άλλον ελλείπει της πολιτικής τέχνης. «ήδίκουν...πολιτική τέχνη». Χωρίς την πολιτική τέχνη, λοιπόν, δεν μπορούσαν να παραμείνουν ενωμένοι στις κοινωνικές ομάδες που συγκροτούσαν και έτσι διασκορπίζονταν και γίνονταν πάλι εύκολη λεία για τα θηρία. Μέσα στο πλαίσιο αυτό δίνεται έμφαση στην αναγκαιότητα της δικαιοσύνης, η οποία διασφαλίζεται μέσω της υπαρξης των νόμων.

Συμπερασματικά, οι απόψεις που παρουσιάζονται στα δυο κείμενα ως προς τη φύση της δικαιοσύνης είναι αντίθετες καθώς ο μεν Καλλικλής θεωρεί ότι οι νόμοι εργαλειοποιούνται στα χέρια των χειρότερων – πολλών και είναι μέσο επιβολής τους προς τους άριστους, ενώ στον Πρωταγόρα οι νόμοι παρουσιάζονται ως μέσο κοινωνικής συνοχής και διασφάλισης της εύρυθμης λειτουργίας του κοινωνικού συνόλου.

Γ1

Ο Άνυτος εξαιτίας της κακής αγωγής του γιου του καθώς και της δικής του αδιαφορίας / αφροσύνης ακόμα και μετά θάνατον έχει κακή φήμη. Ο Σωκράτης, όμως, επειδή εκθείασε τον εαυτό του στο δικαστήριο έκανε τους δικαστές να τον καταδικάσουν ακόμα περισσότερο, αφού τους προξένησε φθόνο. Σε μένα, λοιπόν, φαίνεται πως έχει πετύχει τη μοίρα που αγαπούν θεοί.

Γ2

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο Ξενοφών κάνει αναφορά μεταξύ άλλων και στους λόγους που κατά τη γνώμη του ίδιου ο Σωκράτης επέδειξε ψυχική δύναμη κατά τη διάρκεια της απολογίας του. Συγκεκριμένα, την αποδίδει στο γεγονός ότι αντιλήφθηκε πως είναι προτιμότερος για αυτόν ο θάνατος από τη ζωή «επει γάρ ἔγνω...κρεῖττον εἶναι» καθώς και στην ποιότητα του χαρακτήρα του που αφορούσε τη γενικότερη σύμπλευση του με όλα τα υπόλοιπα αγαθά - αξίες «ὥσπερ...προσάντης ἦν». Ο Ξενοφώντας κατανοεί και επαινεί τη σοφία και τη γενναιότητα του ενώπιον των δικαστών «ἐγὼ μὲν...ἐπαινεῖν» και μάλιστα θεωρεί αξιοζήλευτο οποιονδήποτε έχει έρθει σε επαφή με κάποιον πιο ωφέλιμο από τον Σωκράτη, αφού τον θεωρεί υπόδειγμα ηθικής συμπεριφοράς «εἰ δέ...νομίζω».

Γ3α

ἡμῖν μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλεστέρων μοιρῶν τετυχηκέναι. Τῶν μὲν γάρ βίων τά χαλεπώτερα.

Γ3β

- γνῶθι
- ζῆ (ζῆθι)
- τεθνηκώς ἴσθι (τέθναθι)

Γ4α

- διά τό μεγαλύνειν: επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο «έπαγόμενος φθόνον»
- τοῦ ζῆν: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική συγκριτική από το «κρεῖττον» (β' όρος σύγκρισης)
- τοῦ ἀνδρός: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική υποκειμενική ή κτητική στο «σοφίαν»
- ἀξιομακαριστότατον: κατηγορούμενο του αντικειμένου «ἄνδρα» από το ρήμα «νομίζω»

Γ4β

εἰ συνεγένετο (υπόθεση) – νομίζω (απόδοση) Είδος: πραγματικό και βέβαιο
ἐάν (ἄν, ἦν) συγγένηται (υπόθεση) – νομιῶ (απόδοση) Είδος: προσδοκώμενο